

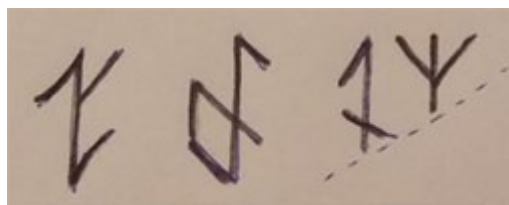
LUCIUS VERUS SZOBORFELIRATA

Több ismerősöm is értesített 2016.-ban, hogy a MAGYAR ROVÁS honlapon van egy írás Zentai Ákos tollából,¹ amely egy római császár mellszobrán látható rovásfeliratot ismertet, te biztosan tudnál vele valamit kezdeni! Kezdetben nem is tanúsítottam különösebb érdeklődést (mással foglalkoztam), csak miután később is citáltak, szántam rá magam a tüzetesebb átnézésre, és az írásra. Az akkorit most újból elővéve, annak még helytálló, esetleg átírt,- és a mostani új részét oly módon ötvözöm, hogy a javítandót tájékoztatásul [...] jelek között (kisebb betűmérettel, kivonatosan) megadom, a nem megfelelőit törlöm. A hivatkozásokat újból számozom, az ó-magyar (ó-m) jelek jelölése, szabályai a www.leventevezer.extra.hu/Atirtam.pdf (2022) szerint, átdolgozás alatt. Visszatérve az előzőre:

»A szerző szerint egy könyvborító címlapján² fedezte fel, hogy Lucius Verus mellszobrának oldalnézeti képén a vállruházat redői között, „félreérthetetlenül” rovásjelek láthatók. Nem is akármilyenek, hanem olyanok melyek a történelmi Magyarország területén is fennmaradtak vagy előkerültek, és a szkíta népek mozgásterületén megtalált tárgyakon is láthatók. (Vajon milyen emlékekre gondolt?) A rovásjelek szabályos ligatúrák [...] Az első jelcsoportból a „T”, „K”, és „L” olvasható ki, a másodikból „J”, „B” és „K”. A harmadik hiányos felirat talán „ZS”, „D” és „J” lehet.¹« (Nincs utalás arra, hogy a rovásjeleket ő határozta-e meg vagy mástól vette-e át?)

Jogos a kérdés felvetése: „Hogyan kerülhetett egy római császárábrázolásra egy idegen kultúra írása, hiszen Lucius Verus korában, a II. század közepén, már javában használatban volt a latin betűírás. [...] Esetleg szkíta volt a szobor alkotója? Dehogy ilyen hangsúlyosan és láthatóan szerepeljen a császár ruházatán a szobrász írásjele?” Erre és a még más szempontok szerinti felvetésekre csak akkor lehet válasz, ha megismerjük a felirat értelmét. Vajon értelmezhetők-e a szkíta jelek? A szerző közölt egy képet is a feliratról, amit jobbról-balra megszámoztam:

(1 2 3 4)

4 3 2 1

Nem is kellett különösebben vizsgálódnom, hogy megállapítsam, a rovásjegyek egyértelműen azonosíthatók az általam már ismert ómagyar rovásjelekkel, tehát a felirat valószínűleg *magyarul* olvasható lesz!

Az is kimondható, hogy a karakterek ránézéssel is ligatúráknak látszanak, talán csak az első jelnél merülhet fel, hogy az esetleg szóló rovásjel is lehet. Ennek eldöntésére (a lehetőséghez képest) a szobor feliratát kiemeltem és megnagyítottam:

Az 1. jelben egyértelműen nem a szimmetrikus mellékjelű [korábban ʏ (¹cs) rovásbetűnek tartott] jel látható, hanem egy eltolt ʏ ʏ mellékjelű alak. Ez pedig akkor nem azonos a [ʏ + ʏ (i/ü³⁻²t) ligatúrával]. Jobboldali mellékjele szélesre nyitott és középről is indul. Jó eséllyel a jobboldali részen egy V (²v) rovásjel szárát, vagy az egyvonalas ʏ (¹r) jelet, míg a másik oldalon a ʏ (²t vagy ²l) jele látható. Az össze röt karakterek a ʏ + l + V (²v-sz-²t), a l + ʏ + V (²V-²T-SZ) és az ʏ + ʏ (¹R-²T) jelek vonalrészeiből állnak, a megfelelők kiemelve.

1. Zentai Ákos: *Rovásjelek egy római császár mellszobrán*.

<http://www.magyarrovas.hu/?func=cikk&id=rovasjelek-egy-romai-csaszar-mellszobran>

2. http://en.wikipedia.org/wiki/Chris_Scarre

Tisztázva az első jelet, a továbbiakat is ligatúraként kell majd hangzósítanunk:

- A 2. karakterben a † (²d³) és a † (¹j) jel könnyen felismerhető lenne, de a tükrözött -d- mellékvonala a szabályosnál lentebbi. Felmerült helyette a közel hasonló alakú szintén X (²d) hangú rovásjel elfogadása. Ezzel viszont két külön alakú, de azonos hangértékű jel lett volna a feliratban, ami nem reális (a 3. karakterben van szabályos alakú (²d³) jel). Ezért célszerűbbnek látszott azt a későbbi X (b) jelnek elfogadni, mert vele a [(¹j-b) összevonás szövegértő is lett!]. Ma helyesebb a ¹J fővonalát alul keresztező vonalat (megosztva) \ + † + † (†T³-¹J-SZ) vagy (SZ-¹J-²D³) ligatúraként értelmezni.
- A 3. karakterben elfogadásra került [a † (¹j³) ~ (sz-¹j³), az † fordítottja (¹b³) ~ (sz-¹b³), az előbbi † (b) és a † (²k) rovásjelekkel egy „szövegbe illő” † + X + † + † (sz-¹j³-b-²k) összevonás], ami helytelen, [mert a (¹b³) jel alsó vonala (mint látható) nem középre, hanem mindkét mellékjele a felső harmadba való.] Új összevonást a † (¹j³-sz), az † (sz-²d³) ~ (sz-ben a -d-) és a † (²k) jelek alkothatnak, melyekkel a (¹J³-SZ)-(SZ-²D³-²K) ligatúra szövegértő.
- A 4. karakter is helytelen [a tükrözött † (²t³) vagy az azzal azonos alakú (i/ü³) jellel és a későbbi székely-magyar † (¹k³) jellel nem jött ki a feliratba illesztendő ligatúra. Viszont a (¹k³) rovásjelet „rejtett elemeire bontva” a † = † + † (¹j-¹k³) összevonással már értelmezhető lett a † + † + † (²t³-¹j-¹k³) összerovás.] Ma már viszont a † jelet így bontjuk fel: † + † (¹r-¹j) vagy † + † (¹j³*-sz-¹r) ~ (¹j³-sz-¹r). A kezdő † (²t³/²l³-sz) karakter után a rejtett ¹k³-val két összevonást is kapunk, a (²T³-SZ)-(†J³-¹R) vagy az (²L³-SZ)-(†J³*-¹R) karaktert. A (¹j³*-sz) közbenső karakter, így jelentése csak ¹j³ értelmű.

[A felirat betűsorát nagybetűvel balról-jobbra, akkor így írtam fel:

I/Ü-²T †J-B SZ-¹J-B-²K †T-¹J-¹K
1 2 3 4

Hangzósítva: I/T/éJ-Bo/SZu/J-Bé/Ké/T áJ/Ki

Olvasata: **Ítéj, bosszulj, békét állj ki!**

Az új meghatározott betűsor balról-jobbra:

(²V-²T-SZ) (SZ-¹J-²D³) (†J³-SZ)-(SZ-²D³-²K) (†T³-SZ)-(†J³-¹R)
1 2 3 4

Az egy és kéthangú egy-szótagú gyökjelek hangzósítva:

Ve/T SZo SZá/Ja/D Di/SZe SZi/J Ké/SZi/T Jo/Ra

Mai nyelvünk és helyesírásunk szerint:

Vett szó szájad dísze szíj, készít jóra!

Azt tudjuk, hogy Lucius (Aurelius) Verus 161-től 169-ig Marcus Aurelius császár társuralkodója volt. Így talán érthető, hogy a leendő császár mellszobrára egy olyan példamondat van felröva (*még ha nem is latinul*), amit talán uralkodói hitvallásként kapott útravalóul. (A kép eredete)³

Nagy kérdés, hogy kinek a hozzájárulásával kerülhetett a kortól „idegen, barbár kultúra írása” (rovása), egy fontos személy szobrára?

Feltehetően a szobor megrendelője jöhet szóba, aki talán nem is más, mint maga a *pontifex maximus* rangú Marcus Aurelius császár, aki talán ezzel az útbaigazító hitvallással emelte a hatalomba társuralkodónak adoptált utódját.

Persze az a kérdés továbbra is nyitott, hogy miért magyar nyelvű a felirat, s miért nem latin? Zentai felveti: „Esetleg szkíta volt a szobor alkotója?”

Igen, ez logikus magyarázat lenne a magyar nyelvű felíratra is! Annál is inkább, mivel nem zárható ki, hogy a nagy technikai tudású, művészi színvonalú szkíta képzőművészet képviselője – a görögökön kívül – miért ne lett volna jelen a világközpontú római császáruddvarban is. Hiszen a két kultúrának volt érintkezési pontja, akár a Fekete tenger mentén, akár a dél-alföldi részen, mint alant majd látni fogjuk. A római kultúra pedig mindig is előszeretettel szívta magába a nálánál fejlettebb *etruszk*,- *görög*,- *pártus*,- s talán nem utolsó sorban *a szkíta* művészetet is!

3. https://hu.wikipedia.org/wiki/Lucius_Verus_római

Gondolhatunk arra is, hogy a szobor készítője a császári udvar népszerű, közkedvelt udvari szobrása lehetett, akit talán még azzal az elismeréssel is kitüntettek, hogy a portréra a saját „barbár” nyelvén véshette be a császári útmutatást!

Ez így talán rendben is lenne, csak a művész magyarságát kellene még valahogy igazolni!

Erre pedig két kiváló írás is segítségül hívható, nevezetesen: Dr. Horvát István:⁴ *Értekezések* és Dr. Szombathy Ignác: *Kütfőtöredékek* című műve.⁵

Horvát az 1. §-ban ezt írja: „Első Értekezésünk a' körül foglalatoskodott, hogy a' Jász Nép Magyar Nyelvet beszélő Nemzet volt, és e' vitéz Nemzet Neve szóról szóra Nyilazót jelentett 's jelent.”

Szombathy hitvallásában leírja, hogy régi (latin és görög) történetírók egykorú kütfőtöredékeit magyarrá fordítva, öt évszázadon keresztül nyomozza a jászok történetét az Azovi- és Fekete tengeri kezdetektől a Tiszáig, felkutatva a magyarságra vonatkozó történelmi, földrajzi, /*népisme*/ és nyelvészeti megállapításokat. (Megjegyzem a 83–90. oldalon 15 ókori szerzőt nevez meg forrásul!)

„Krisztus idején tehát már három csoportban laktak a jászok: a Donnál a *jász maták*, a Fekete tengernél a *sarmat jászok* (iazyges sarmatae), a Tiszánál a független *átköltözött jászok* (iazyges metanastae), akik azonban a rómaiaktól, minthogy a *sarmat* birodalomból jöttek és a *sarmat jászokkal* tovább is közlekedésben maradtak. Általában szintén *sarmatáknak* (sarmatae) vagy egyszerűen *jászoknak* (iazyges) szokták nevezeteni. Úgy látszik, a jászok nem tiltakoztak legalább kezdetben a *sarmata* nevezet ellen, mert így a rómaiak előtt úgy tűntek fel, mint a nagy hódító *sarmaták* kiegészítő részei, ezért nem merték a rómaiak őket irtó háborúkkal zaklatni, félvén a nagy *sarmat* hatalomtól.” (i. m.106.)

Magyar nyelvükre valljon a 65. oldal fordítása: „116. Meglátván a császárt a magas /földhányaton/, ki hozzájuk szelíd beszédet intézni kívánt, hogy jövőjük iránt őket nyugtassa, valaki azok közül iszonyú dühre fakadva saruját a császári székhez dobván, felkiáltott: „*marha, marha!*” mi náluk csatajel.” Amn. Marcellus XIX. 11. (Ezt csatajelnek gondolta a magyarul nem tudó tudósító, mivel a tömeg ezután rárontott a császárra). „A régi írók által „*iazyges metanastae*” néven említett „*átköltözött jászok*” Magyarország közép /*tereit*/ négyszáz évig laktak (Kr. u. 378-ig) és aztán a hun birodalomba olvadtak be.” (Előszó)

Talán ennyi elfogadható a 2. századi magyar nyelvű, jász nemzetiségű szkíta utódok igazolására.

Most aktuális, hogy ide tegyem a szoborfelirat egy másik változatának betűsorát:

$$(^1R-^2T) \cdot (^1T^3-^1J-SZ) \cdot (^1J^3-SZ)-(SZ-^2D^3)-^2K \cdot (^2L^3-SZ)-(^1J^3-^1R)$$

Az egy és kéthangú egy-szótagú gyökjelek hangzósítva:

Rá Te/T Já/SZi SZo áJ SZi/D, Ké/SZü/L/J Rá

Mai nyelvünk és helyesírásunk szerint:

Rá tett jászi szó állj szid, készülj rá!

Ha az olvasat így helytálló, akkor létezik (az általam ismert 6–10. századi Kárpát-medencei avarkori, és kelet-európai magyar nyelvű rovásfeliratoknál régebbi)⁶ 2. századi *rováslemlék is!*

Kaposvár 2025. 12. 29.

Delibeli József
okl. építőmérnök (magánkutató)

Jelen írásom módosított változata a 2016. 09. 28.-án a G-Portálon megjelentek.⁶

Van még egy félig látszó \l jelrészlet az 1. jel előtt, ami utalhat arra, hogy a felirat akár hosszabb is lehetett. A feliratnak az átvett, de biztonsággal értelmezhető részét olvastam el, ha az mégis pontatlan másolat, én is az lehetek.

A rovásjelek jelölésénél felhasználtam dr. Hosszú Gábor székely–magyar, Kárpát-medencei és kazár rovás karakter készletét. Letöltve a Rovásírás Honlapról 2009. okt.

Írásom nem tudományos igényű, elsősorban ismeretterjesztésre szánom. Az előforduló hibákért, elírásért, tudatlanságból eredő pontatlanságért elnézést kérek.

4. <https://hu.scribd.com/doc/153741642/Horvat-Istvan-dr-A-Jaszokrol-mint-Toxatokrol-Ionokrol-Pannonokrol-Pelasgusokrol-Paeonokrol-es-Hellenekrol-1830#scribd>

5. Dr. Szombathy Ignác: *Kültörtöredékek/a magyarok történelme/jász korszakához.* (kr. e. 112-378 kr. u.) Győr, 1875. <https://books.google.ro/books?id=RMoYAAAAYAAJ&printsec=frotcover&chl=hu#v=onepage&sq&f=false>

6. Ezekről írásaim a magyarostortenet.gportal.hu honlapon megtalálhatók